

SEVERI SUTINEN

*Jumalan sana,
Jumalan totuus*

***”Pyhitä heidät totuudessa.
Sinun sanasi on totuus.”***

(Joh. 17:17)

SISÄLLYSLUETTELO	sivu
KIRJOITTAJAN BIOGRAFIA	5
PROLOGI	6
1. KRISTILLINEN USKO JA KOKEMUS TIEDONLÄHTEENÄ	8
2. JUMALAN SANAN MÄÄRITELMÄ	11
2.1 Jeesuksen näkemys Jumalan sanasta	11
2.2 Profeettojen julistus	14
2.3 Apostolien opetus	16
2.4 Pyhän Hengen todistus sydämessä	18
2.5 Raamattu kokonaisvaltaisena Jumalan sanana	20
2.6 Raamatun käsikirjoitukset	23
3. JUMALAN SANAN OMINAISUUDET	26
3.1 Totuus	26
3.1.1 Totuuden määrittelemine	26
3.1.2 Totuus ja tieto	30
3.1.3 Erityinen ja luonnollinen ilmoitus	32
3.1.4 Totuuden ilmeneminen maailmassa	33
3.1.5 Raamatun täydellinen totuus ja sen toteaminen	34
3.1.6 Klassinen metodi	35
3.1.7 Kuvaileva ja ohjeellinen	33
3.1.8 Totuusstandardit	38
3.1.9 Raamattukäsityksen määritelmä	39
3.2 Selkeys	41
3.3 Riittävyys	43
4. JUMALAN SANAN YMMÄRTÄMINEN	45
4.1 Jumalan sanan tieteellinen tutkimus	45
4.2 Keskeiset yleissäännöt	48
4.3 Typologinen raamatuntulkinta	51
4.4 Raamatun yhtenäisyys ja moninaisuus	52
4.5 Raamattu menneisyyden ja nykyisyyden avaimena	54
4.6 Metodiset lähtökohdat	56
4.7 Ihmekysymys	58
4.8 Usko ja järki	61
4.9 Terminologian valinta	68
4.10 Raamatun teologia ja historia	69
4.11 Keskeisiä näkökohtia Raamatusta	70
4.12 Teologian tekemisen lähtökohta	71
4.13 Kristillinen suhtautuminen tieteisiin	73
4.14 Katekismusten opetuksia	74
4.15 Kristologia ja oppi Raamatusta	75
4.16 Uskon ja tieteen suhde	76
4.17 Kriittinen arviointi hengellisesti	77
4.18 Jumalan sanan hermeneutiikka	78

5. JUMALAN SANAN TULKINTA	79
5.1 Vanha testamentti	79
5.1.1 Genesis	79
5.1.2 Exodus	102
5.1.3 Leviticus	106
5.1.4 Numeri	111
5.1.5 Deuteronomium	113
5.1.6 Joosuan kirja	116
5.1.7 Tuomarien kirja	117
5.1.8 Ruutin kirja	120
5.1.9 Ensimmäinen Samuelin kirja	121
5.1.10 Toinen Samuelin kirja	123
5.1.11 Ensimmäinen kuninkaiden kirja	124
5.1.12 Toinen kuninkaiden kirja	126
5.1.13 Ensimmäinen aikakirja	127
5.1.14 Toinen aikakirja	129
5.1.15 Esran kirja	130
5.1.16 Nehemian kirja	131
5.1.17 Esterin kirja	132
5.1.18 Jobin kirja	133
5.1.19 Psalmien kirja	136
5.1.20 Sananlaskujen kirja	138
5.1.21 Saarnaajan kirja	139
5.1.22 Laulujen laulu	140
5.1.23 Jesajan kirja	141
5.1.24 Jeremian kirja	148
5.1.25 Valitusvirret	152
5.1.26 Hesekielin kirja	153
5.1.27 Danielin kirja	156
5.1.28 Hoosean kirja	159
5.1.29 Jooelin kirja	160
5.1.30 Aamoksen kirja	161
5.1.31 Obadjan kirja	162
5.1.32 Joonan kirja	163
5.1.33 Miikan kirja	164
5.1.34 Naahumin kirja	165
5.1.35 Habakukin kirja	166
5.1.36 Sefanjan kirja	167
5.1.37 Haggain kirja	168
5.1.38 Sakarjan kirja	169
5.1.39 Malakian kirja	170
5.2 Uusi testamentti	171
5.2.1 Evankeliumi Matteuksen mukaan	171
5.2.2 Evankeliumi Markuksen mukaan	187
5.2.3 Evankeliumi Luukkaan mukaan	192
5.2.4 Evankeliumi Johanneksen mukaan	203
5.2.5 Apostolien teot	213
5.2.6 Kirje roomalaisille	217
5.2.7 Ensimmäinen kirje korinttilaisille	219
5.2.8 Toinen kirje korinttilaisille	223

5.2.9 Kirje galatalaisille	224
5.2.10 Kirje efesolaisille	225
5.2.11 Kirje filippiläisille	226
5.2.12 Kirje kolossalaisille	227
5.2.13 Ensimmäinen kirje tessalonikalaisille	228
5.2.14 Toinen kirje tessalonikalaisille	229
5.2.15 Ensimmäinen kirje Timoteukselle	230
5.2.16 Toinen kirje Timoteukselle	231
5.2.17 Kirje Tiitukselle	232
5.2.18 Kirje Filemonille	233
5.2.19 Kirje heprealaisille	234
5.2.20 Jaakobin kirje	235
5.2.21 Ensimmäinen Pietarin kirje	238
5.2.22 Toinen Pietarin kirje	239
5.2.23 Ensimmäinen Johanneksen kirje	241
5.2.24 Toinen Johanneksen kirje	243
5.2.25 Kolmas Johanneksen kirje	244
5.2.26 Juudaan kirje	245
5.2.27 Johanneksen ilmestys	246
 EPILOGI	 252
 LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	 254
 LIITTEET	 261
Liite 1. Pyhä Kolminaisuus	261
Liite 2. Apostolinen uskontunnustus	262
Liite 3. Nikean-Konstantinopolin uskontunnustus	263
Liite 4. Khalkedonin uskontunnustus	264
Liite 5. Athanasiuksen uskontunnustus	265
Liite 6. Puhdasoppinen kristinusko	268

Raamatunkohdat ovat Jumalan Kansan Pyhästä Raamatusta, jollei tekstissä tosin mainita.

© 2022, Severi Sutinen

Kustantaja: BoD - Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD - Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6721-4

KIRJOITTAJAN BIOGRAFIA

HENKILÖTIEDOT

Nimi: Severi Sutinen
Syntymäaika: 25.7.1988 Luvialla

KOULUTUS

Teologian maisteri

Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta, 2017–2019

Pääaine: Uuden testamentin eksegetiikka
Sivuaine: Teoreettinen filosofia

Teologian kandidaatti

Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta, 2014–2017

Pääaine: Eksegetiikka

Diplomi-insinööri

Vaasan yliopisto, teknillinen tiedekunta, 2011–2013

Pääaine: Sähkötekniikka
Sivuaine: Tuotantotalous

Tekniikan kandidaatti

Vaasan yliopisto, teknillinen tiedekunta, 2007–2011

Pääaine: Sähkötekniikka

Ylioppilas

Porin suomalaisen yhteislyseon lukio, 2004–2007

PROLOGI

Syksyllä 2014 Helsingin yliopiston teologinen tiedekunta järjesti opiskelijoilleen Uuden testamentin eksegetiikan johdantokurssin. Kyseisellä kurssilla oli opettajina sekä vakioluennoitsijoita että myös vierailijoita. Eräs näistä kurssin vierailevista luennoitsijoista oli Uuden testamentin eksegetiikan emeritusprofessori Heikki Räisänen. Luento järjestettiin Porthanian salissa PI eli ”isossa salissa”. Olin itse jo vuosien ajan oppinut tuntemaan Räisäsen ajattelua ja merkitystä Suomen teologisessa kentässä. Räisänen on tullut suurelle yleisölle tunnetuksi erityisesti historiallis-kriittisen raamattunäkemyksen edustajana ja puolestapuhujana. 1980-luvulla Suomen kirkon piirissä keskusteltiin kiivaasti Raamatusta, sen arvovallasta ja myös siitä, miten sitä pitäisi tutkia ja selittää. Räisänen kunnostautui silloin ns. ”liberaalin” teologisen siiven edustajana ja sen keulakuvana. Hänen kiivaita vastustajiaan olivat ns. ”konservatiivisen” teologian kannattajat, jotka halusivat puolustaa kirkon traditionaalisia käsityksiä Raamatusta. Heistä kaikkein tunnetuin oli teologian ja filosofian tohtori Uuras Saarnivaara, joka nousikin konservatiivisen rintaman keulakuvaksi. Raamattukeskusteluun Räisänen ja Saarnivaara osallistuivat julkaisemalla oman taistelukirjan. Räisäsen kirjan otsikkona oli *Miten ymmärrän raamattua oikein*. Se ilmestyi vuonna 1981. Saarnivaara reagoi voimakkaasti tähän Räisäsen kirjaan. Seuraavana vuonna ilmestyiikin vastineeksi hänen oma teoksensa otsikolla *Voiko Raamattuun luottaa?* ja siitä on julkaistu useita laitoksia. Näin siis oli Suomessa 80-luvulla.

Olin itse hakenut opiskelemaan teologiaa Helsingin yliopistoon keväällä 2014. Tiedekunta järjesti hakijoille pääsykokeen, joka oli kesäkuun alussa Porthanian luentosalissa PII. Pääsykoekirjana oli Heikki Räisäsen kirja *Mitä varhaiset kristityt uskoivat* (2011). Siinä Räisänen hahmotteli kokonaiskuvaa varhaisesta kristinuskosta historiallis-kriittiseen tyyliin. Pääsykokeen myötä sain opiskeluoikeuden Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa ja otin saamani paikan vastaan. Samana syksynä 2014 aloitin teologian opintoni Helsingissä.

Räisäsen vierailuluento oli itselleni kiehtova kokemus. Tämä johtui pääasiassa siitä, että koskaan aiemmin en ollut nähnyt tai kuullut häntä tosielämässä. Luentosalissa istui tuolloin suuri joukko opiskelijoita. Itse olin asettunut istumaan jonkin verran salin keskikohtaa alemmaksi, varsin lähelle sen keskikäytävää – näin itse muistelen. Luentonsa aikana Räisänen selosti varhaista kristinuskoa käsittelevää kirjaansa, joka olikin ollut samana vuonna pääsykoekirjana. Opiskelijat saivat esittää hänelle myös kysymyksiä, joihin hän pyrki vastaamaan parhaansa mukaan. Räisänen oli tuohon aikaan vastikään julkaissut omaelämäkertansa, jota hän myös luennon aikana mainosti. Luentonsa päätteeksi Räisänen jakoi nimikirjoituksia halukkaille opiskelijoille, samaan tapaan kuin rocktähti innokkaille faneilleen. Tosin itse en hakenut häneltä nimmaria. Olin näet jo tyytyväinen siihen, että pääsin näkemään Räisäsen omin silmin ja kuulemaan häntä omin korvin.

Tämä Heikki Räisäsen vierailuluento Uuden testamentin eksegetiikan johdantokurssilla jäi itselleni ensimmäiseksi ja myös viimeiseksi kohtaamiseksi hänen kanssaan. Tulevan vuoden 2015 syksyllä Räisästä ei enää näkynyt yliopistolla, sillä hän oli vakavasti sairastunut. Lopulta Räisänen menehtyi vielä saman vuoden puolella, uudenvuoden aattona 30.12.2015. Hän oli silloin 74-vuotias.

Raamattukysymys on teologinen aihe, joka on kiinnostanut itseäni jo vuosien ajan – ja vielä yhä nykyäänkin. Kun olin aloittanut teologian opinnot Helsingissä syksyllä 2014, itselleni heräsi hyvin pian innostus kirjoittaa oma raamattuteologinen esitys. Asiaan vaikutti varmasti myös se, että olin siihen aikaan vastikään saanut luetuksi teologian tohtori Sammeli Juntusen kirjan *Kirkon raamattuteologiasta ja sen puutteesta* (2010). Kuitenkin innostusta oli hankittuna jo vuosien takaa.

Aloitin kirjoitustyön lokakuussa 2014. Tulevien vuosien saatossa kirjoitin tätä kirjaani vähitellen teologisten opintojeni edistyessä ja ajatteluni kehittyessä. En pitänyt kiirettä kirjoittamisen kanssa,

koska halusin kypsytellä ja kehitellä aiheita kaikessa rauhassa. Toisena syynä tähän oli tietenkin se, että päätoiminen teologian opiskelu vaati paljon aikaa ja energiaa. Annoin kirjaprojektini edistyä omalla painollaan, hitaasti mutta varmasti, aina maisteriksi valmistumiseeni 28.5.2019 asti. Tämän jälkeen kirjoittamisprosessini sai huomattavasti lisää tehoa ja kierroksia. Pyrin saattamaan kirjani valmiiksi vuoden 2020 pääsiäiseen mennessä. Sen jälkeen olen hionut teostani vielä jonkin verran.

Tässä kirjassani olen pyrkinyt rakentamaan raamattuteologiani kokonaisuesityksen. Lukija varmasti huomaa hyvin pian, että se kulkee pääosin varsin traditionaalisen teologian polkuja. Olen kuitenkin pyrkinyt teologisella ajattelullani puhaltamaan aivan uutta hehkua kirkon perinteiseen raamattukäsitykseen. Haluankin tällä kirjallani esitellä raamattunäkemyistä, joka oman arvioni mukaan on sekä teologisesti kestävä että älyllisesti oikeutettu. Seuraavaksi esitän vielä tarkemmin, mitä tällä teoksellani pyrin edistämään ja mitä vastaavasti taas en.

Tämän kirjan tarkoituksena on:

- Esitellä kirjoittajan raamattuteologisia näkemyksiä.
- Rakentaa traditionaalisen teologian mukaista kokonaiskuvaa Raamatusta.
- Pohtia Raamatun tutkimiseen ja sen tulkintaan liittyviä kysymyksiä.
- Herättää tervettä kriittisyyttä tieteellistä tutkimusta kohtaan.
- Haastaa lukija pohtimaan omaa raamattunäkemystään.
- Esittää asiallinen ja toisia kunnioittava puheenvuoro teologiseen keskusteluun.
- Auttaa keskustelun eri osapuolia ymmärtämään toisiaan.

Tämän kirjan tarkoituksena ei ole:

- Lietsoa epäluottamusta tieteellistä tutkimusta kohtaan.
- Esittää tunteisiin vetoavaa polemiikkaa toisinajattelijoita kohtaan.
- Manipuloida lukijaa ajattelemaan kirjoittajan kanssa samalla tavoin.
- Väheksyä tai aliarvioida tieteellisen raamatuntutkimuksen merkitystä.

Kirjani pääluvut jakautuvat selkeästi aihekokonaisuuksien mukaan. Sen ensimmäisessä pääluvussa käsittelen sitä, miten uskonnollinen kokemus ja kristillinen usko voivat toimia tietolähteinä. Toinen pääluku käsittelee kysymystä Jumalan sanasta ja kolmas pääluku kysymystä sen ominaisuuksista. Neljännessä pääluvussa käsittelen Jumalan sanan tieteellistä tutkimusta ja sen hermeneutiikkaa. Viides pääluku kattaa valtaosan tästä kirjasta. Siinä käyn läpi konkreettisesti Raamatun tekstejä ja tulkiten niitä esittämieni periaatteiden mukaisesti. Viidennen pääluvun jälkeen on kirjani epilogi. Sitä seuraa lähde- ja kirjallisuusluettelo, sekä lopuksi teoksen liiteosa. Tässä on kirjani rakenne.

Tässä kohden haluan kiittää opiskelutovereitani, joilla on osaltaan ollut vaikutusta kirjani sisällön muotoutumiseen, enemmän tai vähemmän. Erityisen merkittäviä ovat olleet ne keskustelut, joita olen käynyt Helsingissä vuosien mittaan. Teoksen ulkoasuun on vaikuttanut eräs opiskelija, jonka antama ehdotus sai minut muuttamaan kirjani tekstin ulkoasua merkittävästi. Kyseinen ehdotus sai tekstin näyttämään huomattavasti paremmalta. Olen myös saanut muilta tahoilta hyviä ja rakentavia ehdotuksia tekstin hiomiseen, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet valmiin kirjani sisältöön. Haluankin kiittää kaikkia niitä, jotka ovat antaneet palautetta kirjastani. Lausun tässä myös kiitokseni kaikille teologian kanssaopiskelijoille sekä koko Helsingin yliopiston teologiselle tiedekunnalle. Juuri nämä opiskeluvuodet ovat tehneet tästä kirjastani sen, mitä se on. Ja vielä kaikkein suurin kiitos itse Jumalalle, joka on antanut tämän kirjaprojektini onnistua. Aamen.

”Ottakaa pelastuksen kypärä ja *Hengen miekka, joka on Jumalan sana.*” (Ef. 6:17)

1. KRISTILLINEN USKO JA KOKEMUS TIEDONLÄHTEENÄ

Tieto – mitä se on? Antiikin filosofi Platon esitti aikoinaan ns. klassisen määritelmän tiedolle. Sen mukaan tieto on hyvin perusteltu tosi uskomus. Koko olemassaolonsa ajan ihmiskunta on etsinyt erilaisia keinoja siihen, miten erottaa toisistaan tieto ja harha, totuus ja valhe. Siksi on olemassa monia erilaisia teorioita siitä, mitä tieto on, miten sen voi tunnistaa ja miten sitä voidaan saada. Kaikki tämäntyyppiset teorat kuuluvat *epistemologiaan eli tieto-oppiin*.

Tietoteorioita on monia erilaisia. Niitä ovat esimerkiksi seuraavat:

- *Rationalismi* → Vain järjen avulla saamme luotettavaa tietoa.
- *Empirismi* → Ainoastaan aistikokemuksen välityksellä voimme saada luotettavaa tietoa.
- *Positivismi* → Luonnontieteen metodit ovat ainoa keino luotettavan tiedon hankkimiseen.

Edellä mainittujen lisäksi on myös olemassa tietoteoria, joka tunnetaan nimellä *eksperientialismi* (*experientialism*). Sen keskeisenä ajatuksena on, että uskonnollinen kokemus voi olla tiedollisten uskomusten lähde ja niiden oikeuttaja. Kun puhutaan kristinuskosta, se pitää sisällään lukuisia eri uskomuksia, joiden varaan kristityt rakentavat käsityksensä ympäröivästä todellisuudesta. Nämä on ilmaistu kristillisen kirkon uskontunnustuksissa, jotka määrittelevät sanallisessa muodossa, mitä kristillinen usko pitää sisällään. Ne ilmaisevat sanoilla uskon kristinuskon Jumalaan, joka on Pyhä Kolminaisuus. Kaikki uskontunnustusten sisältö perustuu Raamattuun, kristittyjen pyhään kirjaan. Kristinuskoon kuuluvat myös ne uskonnolliset kokemukset, joita kristityt elämässä saavat. Näitä kokemuksia voi olla hyvin monenlaisia, kuten Jumalan läsnäolon ja kaitselmuksen kokemista, Jumalan äänen tuntemista sydämessä sekä erilaisia hurmoksellisia näkyjä ja toimintoja. Olennaista on, että kristitty ymmärtää uskonnolliset kokemuksensa niiden uskomusten valossa, jotka kuuluvat kristilliseen uskoon.

Kristityn elämässä uskonnollisia kokemuksia voi tulla paljon erilaisia, monissa elämän tilanteissa. Usein niitä esiintyy tilanteissa, kun kristitty pyrkii saamaan vastauksen johonkin hänen mieltään painavaan kysymykseen. Eräs kaikkein vaikeimpia ja polttavampia kysymyksiä, joita kristitty voi elämässään kohdata, on seuraava: Onko Raamattu oikeasti kokonaan totta? Jos kristitty alkaa etsiä vastausta tähän kysymykseen tieteellisistä julkaisuista, kirjoista ja aikakauslehdistä, tulee tämä varsin pian huomaamaan niiden vastaavan kielteisesti. Näiden tieteellisten teosten lukijalle tulee auttamatta se käsitys, ettei Raamattu voi mitenkään olla kokonaan totta. Sen kun väitetään olevan täynnä lukemattomia virheitä, niin historiallisia kuin luonnontieteellisiäkin. Jos taas kristitty yrittää vastata edellä mainittuun kysymykseen lukemalla Raamattua itse ja arvioimalla sitä oman järjensä avulla, vastaus on tässäkin tapauksessa negatiivinen. Tämä johtuu siitä, että Raamatun lukija tulee kohtaamaan pyhän kirjan teksteissä monia sellaisia kirjallisia ilmiöitä, joita järki päättyy pitämään ristiriitoina. Järjen ja tieteen vastaus siis on, ettei Raamattu voi mitenkään olla oikeasti kokonaan totta. Nykypäivänä tätä yleisesti pidetään suorastaan itsestäänselvyytenä, joka pitäisi tunnustaa, mikäli tahtoo kuulua järkevien ja älyllisesti kunnioitettujen ihmisten joukkoon.

Kuitenkaan kristittyä eivät nämä tieteen ja järjen vastaukset vakuuta. Hänellä näet on tietolähde, joka on luotettavampi kuin tiede tai järki, nimittäin kristillinen usko ja siihen liittyvä uskonnollinen kokemus. Se tapahtuu näin: Kristitty alkaa ensiksi miettiä, onko Raamattu oikeasti kokonaan totta. Mietittyään aikansa tätä kysymystä hän tuntee sydämessään, että vastaus tähän kysymykseen on myönteinen. Kyse on siitä, että kristillisen uskon omaava kristitty kokee sisäisesti, että Raamattu on oikeasti kokonaan totta. Siksi hän uskookin Raamatun olevan täysin totuudenmukainen.

Edellä esitetty näkemys, jonka mukaan kristityn uskonnollinen kokemus olisi parempi tiedonlähde kuin järki ja tiede, herättää varmasti monissa pilkkaa, ylenkatsetta tai jopa vihamielisyyttä. Siksi on syytä perustella eksperientialismia myös rationaalisin argumentein. Ne ovat seuraavat:

Argumentti 1:

Uskonnollinen kokemus ei ole tiedonlähteenä yhtään huonompi kuin järki ja tiede.

Perustelu:

Kun lähdemme tarkastelemaan perusteita rationalismille eli järkeisuskolle, voimme hyvin helposti todeta, että sen perustelut eivät ole luonteeltaan rationaalisia. Rationalismi näet edellyttää, että ihmisen järki on luotettava. Kuitenkaan näkemystä järjen luotettavuudesta ei voi perustella järjen avulla, koska silloin kyseessä olisi puhdasoppinen kehäpäätelmä. Miksi rationalisti sitten luottaa järkeen tiedonhankinnassa? Siksi, että hän on käytännön kokemuksensa kautta vakuuttunut järjen luotettavuudesta. Kuitenkin ratkaisevin tekijä on rationalistin sisäinen *intuitio*, joka ohjaa hänet pitäytymään rationalismiin. Näin ollen, rationalistin ajattelun taustalla vaikuttavat siis intuitio ja käytännön kokemus, eikä järki. Tilanne on aivan samanlainen positivismiin eli tieteisuskon suhteen. Myöskään se ei kykene perustelemaan omaa lähtökohtaansa luonnontieteen menetelmillä, koska se johtaisi kehäpäätelmään. Siksi myös positivistin ajattelu palautuu hänen omaan intuitioonsa ja käytännön kokemukseensa. Kuten olemme nähneet, rationalisti perustelee oman näkemyksensä intuitiolla ja käytännön kokemuksella, samoin kuin positivisti omansa. Myös eksperientialismin kannattaja perustelee oman näkemyksensä uskonnollisesta kokemuksesta tiedonlähteenä aivan samalla tavoin: Hänen oma sisäinen intuitioonsa ja käytännön kokemuksensa johtavat myös hänet vakuuttumaan siitä, että uskonnollinen kokemus on tietolähteenä luotettava. Näin ollen, koska uskonnollisen kokemus voidaan tietolähteenä perustella yhtä hyvin kuin järki ja tiede, se ei ole niitä yhtään huonompi tiedon hankkimisen väline.

Argumentti 2:

Kristillisen teologian ei tarvitse oikeuttaa olemassaoloaan modernin ajattelun ehdoilla.

Perustelu:

Valistuksen ajasta lähtien on esitetty, että kristinusko tulee määritellä järjen ja tieteen ehdoilla, jos se tahtoo olla osa nykyajan maailmaa. Kaikki tämä perustui siihen valistuksen ajan järkeisuskon ihanteeseen, että voitaisiin löytää yksi neutraali ja rationaalinen totuus, universaalien järjen varaan rakentuva. Nykyajan filosofian valossa on kuitenkin selvää, että kyseinen valistuksen projekti on täysin epäonnistunut. Mitä taas tiedekäsitykseen tulee, niitä on nykyaikana olemassa monenlaisia. Se johtuu siitä, että tieteenfilosofit eivät ole koskaan päässeet yksimielisyyteen siitä, miten tiede tulisi määritellä ja mikä on todella tieteellistä tietoa. Näin ollen, kristillistä uskoa ja teologiaa ei tarvitse määritellä modernin ajattelun ehdoilla, koska valistuksen ihanteet ovat epäonnistuneet.

Argumentti 3:

Totuudesta vakuuttumisen on tapahduttava aina subjektiivisella tasolla.

Perustelu:

Monesti ajatellaan, että totuus tulisi perustella sellaisilla objektiivisilla argumenteilla, että niistä vakuuttuisivat myös kaikki ne, jotka eivät usko. Subjektiivisuus työnnetään silloin syrjään eikä sitä huomioida ollenkaan. Kyseinen näkemys on kuitenkin virheellinen, seuraavista syistä:

- 1) Ihminen on aina yksilösubjekti, joka vakuuttuu asioista henkilökohtaisella tasolla.
- 2) Minkään käsityksen tueksi ei voida esittää sellaisia argumentteja, jotka vakuuttaisivat aivan kaikki epäilijät.

- 3) Ei ole mahdollista perustella näkemystä siitä, että totuus pitäisi todistaa objektiivisesti.
- 4) Yksilösubjekti ajattelee aina subjektiivisesti, objektiivinen tarkastelu ei ole mahdollista.

Edellä mainittujen seikkojen valossa on ilmeistä, että totuudesta voi vakuuttua vain yksilötasolla, subjektiivisesti. Tämä pätee kristinuskon totuuden kohdalla. Sitä voidaan kyllä perustella järjellä, mutta ei sellaisella tavalla, joka vakuuttaisi paatuneimmankin epäilijän. Ainoastaan vakuuttumalla sisäisesti uskonnollisen kokemuksen avulla voi olla varma, että kristinusko on totuus. Samoin vain uskonnollisen kokemuksen antama subjektiivinen vakuutus voi tehdä varmaksi siitä, että Raamattu on oikeasti kokonaan totta. Tällöin on kyseessä uskonnollisen kokemuksen antama tiedollinen varmuus.

Tämän kirjan kirjoittaja on itse subjektiivisesti täysin vakuuttunut, että

- 1) Kristinusko on totuus.
- 2) Raamattu on oikeasti kokonaan totta.

Argumentti 4:

On mahdollista tietää, vaikka ei tiedä, miksi tietää.

Perustelu:

Edellä on puhuttu siitä, miten intuitio toimii niin rationalistin, positivistin kuin eksperientialistin ajattelun taustalla. Kuitenkaan järjen keinoin ei voida varmuudella tietää, mikä intuitio itse asiassa on ja miten se toimii. Siksi voidaan ajatella, että on mahdollista tietää, vaikka ei tiedä, miksi tietää. Sama pätee myös ihmisen ns. luonnolliseen moraalilakiin eli sisäiseen tajuun hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä.

Kuitenkin, vaikka kyseinen argumentti pitääkin paikkansa, kristityllä itse asiassa on mahdollisuus tietää, miksi hän tietää asioita uskonnollisen kokemuksen kautta. Tähän kysymykseen vastataan tässä kirjassa vähän myöhemmin, muutaman luvun kuluttua.

2. JUMALAN SANAN MÄÄRITELMÄ

2.1 Jeesuksen näkemys Jumalan sanasta

Kun lähdemme kristillisessä kirkossa pohtimaan kysymystä siitä, miten Jumalan sana määritellään, on aloitettava Raamatusta, uskon ja opin ylimmästä ohjeesta. Sieltä meidän tulee katsoa ensiksi Uudessa testamentissa olevia neljää evankeliumia. Näin on toimittava siksi, että evankeliumi on koko Raamatun ydin. Se ilmaisee meille pelastavan ilosanoman Jeesuksesta Kristuksesta, Jumalan Pojasta. Hän on ristinkuolemallaan sovittanut kaikki ihmisten tekemät synnit ja ylösnousemisellaan kuolleista avannut tien iankaikkiseen elämään jokaiselle, joka uskoo Häneen. Evankeliumit antavat meille täysin luotettavan todistuksen siitä, mitä Jeesus sanoi ja teki eläessään täällä maan päällä.

Evankeliumeissa olevat Jeesuksen sanat ilmaisevat meille, miten Vapahtajamme itse määritteli Jumalan sanan. Se voidaan selkeästi havaita tarkastelemalla kaikkein keskeisimpiä kyseistä aihetta käsitteleviä tekstejä. Seuraavaksi katsotaan, mitä Kristus sanoo niissä Jumalan sanasta.

Mark. 12:36

*”Onhan Daavid itse **sanonut Pyhässä Hengessä**: ’Herra sanoi minun Herralleni: Istu oikealle puolelleni, kunnes panen vihollisesi jalkojesi alle.’”*

Tässä evankeliumitekstissä Jeesus viittaa Vanhan testamentin Psalmiin 110, sen 1. jakeeseen. Kyseessä on kuningas Daavidin kirjoittama psalmi, jossa hän puhuu profeetallisesti Messiaasta eli Kristuksesta, Daavidin pojasta, Israelin tulevasta kuninkaasta. Jeesus ilmaisee Daavidin toimineen profeettana laatiessaan tämän psalmin, koska hän teki sen ”Pyhässä Hengessä”. Tämä johtuu siitä, että Raamatun kirjoituksissa Jumalan Pyhä Henki on profetian Henki. Siksi myös vanhan kirkon ajan Nikean-Konstantinopolin uskontunnustuksessa tunnustetaan usko Pyhään Henkeen, joka on ”puhunut profeettojen kautta”. Jeesuksen opetus psalmista 110 ilmaisee selkeästi, että Hän uskoi Pyhän Hengen vaikuttaneen yliluonnollisella tavalla Raamatun kirjoitusten syntyyn. Tietenkin tässä evankeliumitekstissä esiintyy vain erittäin pieni osa Raamattua, yksittäinen psalmijae. Siksi meidän tulee tarkastella myös muita evankeliumeissa olevia Jeesuksen lausumia tietääksemme, koskeeko tämä Hengen inspiraatio kaikkia Raamatun kirjoituksia.

Matt. 19:4-5

*”**Ettekö ole lukeneet**, että Luoja alussa ’loi heidät mieheksi ja naiseksi’ ja **sanoi**: ’Sen tähden mies luopukoon isästään ja äidistään ja liittyköön vaimoonsa, ja ne kaksi tulevat yhdeksi lihaksi’.”*

Keskustellessaan fariseusten kanssa siitä, saako mies erota vaimostaan, Jeesus vetoaa Genesiksen luomiskertomuksen kohtiin (1. Moos. 1:27; 2:24). Hän tekee näin perustellakseen näkemystään, jonka mukaan avioliittoa ei saisi koskaan purkaa. Jeesus vetoaa Raamatun luomiskertomukseen, koska se oli arvovaltainen teksti niin Hänelle kuin myös Hänen vastaväittäjilleen. Mielenkiintoinen seikka tässä evankeliumitekstissä on siinä luomiskertomuksen tekstissä, joka Jeesuksen mukaan on itsensä Luojan sanaa. Kun tätä Genesiksen kohtaa (2:24) tarkastellaan kontekstissaan, niin käy ilmi, että se sisältää luomiskuvauksen kertojan sanoja. Siellä ei missään sanota, että näiden sanojen puhuja olisi Jumala. Kuitenkin Jeesus opettaa, että Jumala on itse sanonut nämä sanat. Kyseinen evankeliumiteksti on selkeä todiste siitä, että Jeesuksen mukaan Jumalan sanaa Raamatussa eivät ole ainoastaan ne kohdat, joiden puhujana Jumala erikseen mainitaan.

Luuk. 24:25–27

*”Voi teitä ymmärtämättömiä! Noinko hitaita te olette uskomaan kaikkea, mitä **profeetat ovat puhuneet**? Eikö Kristuksen pitänyt kärsiä tätä ja sitten mennä kirkkauteensa?” Hän alkoi **Mooseksesta ja kaikista profeetoista** ja selitti heille, mitä hänestä oli sanottu **kaikissa kirjoituksissa**.”*

Tämä evankeliumiteksti liittyy kohtaukseen, jossa ylösnoussut Kristus ilmestyy kahdelle opetuslapselleen tuntemattomana Emmauksen tiellä. Keskustellessaan heidän kanssaan Jeesus huomaa, että he eivät usko Hänen nousevan kuolleista. Jeesus nuhtelee opetuslapsiaan siitä, että he eivät ole uskoneet sitä, mitä Jumalan profeetat ovat sanoneet Kristuksesta, Hänen kärsimyksestään ja ylösnousemuksestaan. Sitten Jeesus selittää heille, mitä kaikissa Raamatun kirjoituksissa on tästä kaikesta kerrottu. Kyseisessä evankeliumitekstissä Jeesus opettaa Raamatusta, että sitä tulee lukea Kristus-keskeisesti. Kun Hän puhuu ”Mooseksesta ja kaikista profeetoista”, kyseessä on juutalainen tapa viitata kaikkiin Pyhiin Kirjoituksiin, Raamatun kaanoniin kokonaisuudessaan (vrt. Matt. 7:12). Jeesus opettaakin tässä, että kaikissa Raamatun kirjoituksissa on puhuttu Hänestä, Kristuksesta. Kaikki Raamatussa ajaa sanomaa Kristuksesta, kuten uskonpuhdistaja Martti Luther on todennut.

Näillä sanoillaan Jeesus ilmaisi, että Raamattu on kokonaisuudessaan profeetallista sanaa. Kaikki Pyhät Kirjoitukset ovat siis syntyneet siksi, että ”profeetat ovat puhuneet”. Edellä olimme tulleet siihen tulokseen, että Herra Jeesus uskoi profeetallisen sanan syntyvän Jumalan Pyhän Hengen yliluonnollisen inspiraation vaikutuksesta. Siksi voimme turvallisesti päätellä, että Jeesukselle kaikki Raamatun tekstit olivat Jumalan Hengen inspiroimaa, profeetallista sanaa (vrt. 2. Tim. 3:16). Mutta onko Raamattu kokonaisuudessaan Jumalan sanaa? Se vaatii vielä lisäselvitystä.

Joh. 10:34–36

*”Eikö **teidän laissanne** ole kirjoitettuna: ’Minä sanoin: Te olette jumalia’? **Hän sanoo jumaliksi** niitä, joille **Jumalan sana** tuli, eikä **Raamattua** voida tehdä tyhjäksi. Kuinka te sanotte sille, jonka Isä on pyhittänyt ja lähettänyt maailmaan: ’Sinä pilkkaat Jumalaa’, kun minä sanoin: ’Minä olen Jumalan Poika’?”*

Jeesus puhuu nämä sanat juutalaisille vastustajilleen, jotka ajattelevat Hänen pilkkaavan Jumalaa. Hän vetoaa tässä Psalmin 82 jakeeseen 6. Sen pohjalta Jeesus rakentaa rabbiinisen argumentin nimeltä *a minori ad maius* (Jos **A** on tosi, niin vielä enemmän **B** on tosi) todistaakseen, ettei Hän ole syyllistynyt minkäänlaiseen jumalanpilkkaan. Argumenttinsa tueksi Jeesus vetoaa yhteiseen auktoriteettiin, Raamattuun eli Pyhiin Kirjoituksiin. Aluksi Hän kutsuu niitä ”laiksi”. Yleensä juutalaiset tarkoittivat tällä termillä Mooseksen lakia. Kuitenkin termillä ”laki” saatettiin viitata myös kaikkiin Pyhiin Kirjoituksiin, ja juuri niin Jeesus tässä tekee. Hän lainaa yhtä ”lain” kohtaa Psalmien kirjasta (Ps. 82:6) ja sanoo tekstin olevan ”Jumalan sana”. Tämän jälkeen Jeesus ilmaisee sanoillaan, että koko Raamattu on yhtä kuin Jumalan sana, samaistamalla toisiinsa Jumalan sanan ja Pyhät Kirjoitukset. Tietenkin tässä on muistettava, että Jeesuksen ajan Raamattu oli meidän Vanha testamenttimme. Uuden testamentin kirjoittaminen ja kanonisointi tapahtui vasta tulevaisuudessa. Näin ollen, kun pohdimme Jeesuksen näkemystä Raamatusta, kyseessä on Hänen näkemyksensä niistä Pyhistä Kirjoituksista, jotka muodostavat meidän Vanhan testamenttimme. Kuitenkin tämä Jeesuksen näkemys on totta myös meidän nykyisen Raamattumme kohdalla. Näin on siksi, että Jumalan Pyhä Henki on inspiroinut Uuden testamentin kirjoitukset (Joh. 16:13) samalla tavoin kuin koko Vanhan testamentin (2. Tim. 3:16; 2. Piet. 1:21). Jeesus Kristus opettaa tässä evankeliumitekstissä, että kaikki Raamatun pyhät kirjoitukset ovat Jumalan inspiroitua sanaa.

Johtopäätös:

Olemme edellä käsitelleet aiheen kannalta keskeisimmät evankeliumitekstit. Jeesuksen näkemys siitä, mikä on Jumalan sanan määritelmä, vaikuttaa niiden valossa erittäin ilmeiseltä. Siksi voidaan tehdä varmuudella se johtopäätös, jonka John Wenham esittää Jeesuksen raamattunäkemyksestä kirjassaan *Christ and the Bible* ("Kristus ja Raamattu"). Se kuuluu seuraavasti:

"Kristukselle Vanha Testamentti oli tosi, arvovaltainen, inspiroitu. Hänelle Vanhan Testamentin Jumala oli elävä Jumala, ja Vanhan Testamentin opetus oli elävän Jumalan opetus. Hänelle, mitä Raamattu sanoi, Jumala sanoi."¹

Uuden testamentin huippututkija James D. G. Dunn on todennut, että Jeesuksen näkemys Vanhan testamentin inspiraatiosta ja arvovallasta on kiistaton.² Tämä pitää yhtä Wenhamin tekstin kanssa.

Jeesus Kristus opettaa, että Raamattu on Jumalan sana. Meille kristityille on ensiarvoisen tärkeää kuulla ja uskoa kaikki se, mitä Herra Jeesus on sanonut Pyhistä Kirjoituksista. Hän määrittelee koko Raamatun olevan Jumalan sanaa, pienimpiä yksityiskohtia myöten. Jeesus opettaa, että kaikki se, mitä Raamatun tekstit sanovat, on Jumalan puhetta. Hänen raamattunäkemyksensä on esikuvana kaikille Hänen opetuslapsilleen. Siksi meidän tulee noudattaa Kristuksen sanaa miettiessämme vastausta kysymykseen, mikä on Jumalan sanan määritelmä. Herramme Jeesus Kristus itse antaa vastaukseksi, että Raamattu on Jumalan sana. Luotettavampaa määritelmää ei kukaan voi esittää.

¹ Wenham 2009, 44.

² "Ei voida kiistää, että Jeesus piti Vanhan Testamentin kirjoituksia inspiroituina ja arvovaltaisina." (Dunn 2008, 88).

2.2 Profeettojen julistus

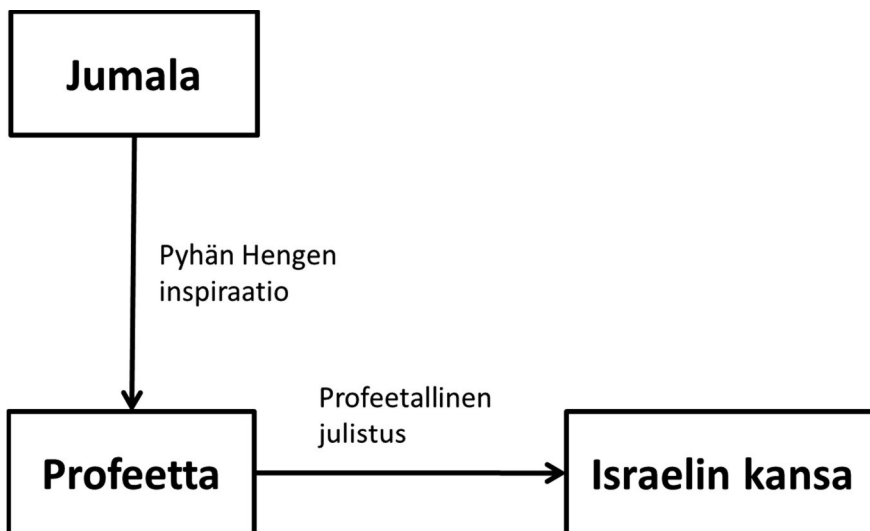
Vanhan testamentin aikana Jumala puhui lukemattomat kerrat omaisuuskansalleen Israelille. Sen Hän teki lähettämällä profeettoja kansansa luokse. Profeetat olivat Jumalan sanan julistamiseen ja palvelukseen pyhitettyjä ihmisiä, miehiä (esim. Jesaja) ja naisia (esim. Debora). Profeetat olivat Jumalan palvelijoita, joiden tehtävänä oli julistaa Israelille se sanoma, jonka Jumala oli antanut heille. Profeetat saivat Jumalalta viestejä profeetallisten näkyjen välityksellä, joko hurmostilassa valveilla ollessaan tai unen välityksellä nukkuessaan. Profeetat olivat todellisia henkilöitä, jotka elivät, toimivat ja vaikuttivat tietyssä ajassa ja paikassa. Tämä tulee selvästi esille profeetta Jesajan kirjan alkusanoissa:

”Jesajan, Aamoksen pojan, näky, jonka hän näki Juudasta ja Jerusalemissa Ussian, Jootamin, Aahaan ja Hiskian, Juudan kuningasten, päivinä.” (Jes. 1:1)

Kun Jumala antoi näkyjen välityksellä sanansa profeetoille, silloin he olivat Pyhän Hengen erityisen vaikutuksen alaisina. Se tarkoittaa, että Pyhä Henki inspiroi profeetat Jumalan sanalla. Tällä tavoin profeetat saivat Jumalalta sen sanoman, joka heidän oli tarkoitus julistaa Israelin kansalle. Tämän lisäksi Jumalan Henki vaikutti profeetoissa myös sillä hetkellä, kun nämä puhuivat Jumalan sanan kansalleen. Pyhä Henki on profetian Henki, kuten voidaan selkeästi havaita seuraavasta Uuden testamentin kohdasta:

*”Ennen kaikkea tietäkää, ettei mikään Raamatun profetia ole kenenkään omin neuvoin selitettävissä. Eihän mitään profetiaa ole koskaan esitetty ihmisen tahdosta, vaan **Pyhän Hengen johtamina ihmiset ovat puhuneet sen, minkä ovat saaneet Jumalalta.**”* (2. Piet. 1:20–21)

Edellä sanotun valossa voidaan todeta, että profeetat olivat Jumalan sanansaattajia. Aluksi sana tuli Jumalalta profeetalle, jonka jälkeen profeetta julisti sen Jumalan kansalle, Israelille. Pyhä Henki sai voimallaan aikaan Jumalan sanan siirtymisen prosessin. Seuraava kaavio havainnollistaa tämän.

”Hän sanoi minulle: ”Ihmislapsi, ravitse vatsasi ja täytä sisimpäsi tällä kirjakääröllä, jonka sinulle annan.” Minä söin sen, ja se maistui suussani makealta kuin hunaja. Hän sanoi minulle: ”Ihmislapsi, mene nyt Israelin kansan luo ja puhu heille minun sanani.”” (Hes. 3:3–4)

Vanhan testamentin kirjoituksissa profeettojen julistukseen liitetään erottamattomasti ilmaisu ”HERRAN sana”. Se tarkoittaa profeetoille annettua Jumalan ilmoitusta, jolla on kielellinen muoto. Hebreankielisessä alkutekstissä kyseinen ilmaisu esiintyy seuraavassa muodossa:

דְּבַר-יְהוָה

= DBR JHVH
 = *Devar Jahvee*
 = ”*Jahven sana*”
 = ”*HERRAN sana*”

Toinen keskeinen ilmaisu profeetallisessa julistuksessa on ”Näin sanoo HERRA”. Näillä sanoilla profeetat alkoivat julistaa sitä sanomaa, jonka Jumala oli heille antanut. Profeetat halusivat näet heti puheensa alussa ilmaista kuulijoilleen, että he puhuivat Jumalan sanaa, Jumalan nimessä. Sen he toivat heprean kielellä esille käyttämällä seuraavaa ilmaisua:

כֹּה-אָמַר יְהוָה

= KH AMR JHVH
 = *Koo aamar Jahvee*
 = ”*Näin sanoo Jahve*”
 = ”*Näin sanoo HERRA*”

Vanhan testamentin aikana profeetat julistivat Jumalan sanaa Israelin kansalle pääosin suullisesti. Tällöin Jumala puhui ensin näyssä profeetalle, jonka jälkeen profeetta puhui Jumalan kansalle. Kuitenkin tämän lisäksi Jumalan sanaa esiintyi myös kirjoitetussa muodossa. Silloin profeetallinen julistus kirjoitettiin muistiin kirjakääröihin, joista Jumalan sanaa luettiin kansalle. Hyvä esimerkki tästä on profeetta Jeremia, jolle annetut Jumalan sanat kirjuri Baaruk kirjoitti muistiin (ks. Jer. 36).

”Jeremia kutsui Baarukin, Neerian pojan, ja Baaruk **kirjoitti kirjakääröön** Jeremian sanelun mukaan **kaikki ne sanat, jotka Herra oli hänelle puhunut.**” (Jer. 36:4)

Jumalan profeetallista sanaa esiintyi siis Vanhan liiton aikana sekä suullisessa että kirjoitetussa muodossa. Sitä kuitenkin pidettiin yhtä arvovaltaisena riippumatta siitä, missä muodossa se oli. Profeettojen kirjoitettu julistus oli Jumalan kirjoitettua sanaa, Pyhän Hengen välityksellä annettua.

2.3 Apostolien opetus

Jeesus Kristus, Jumalan Poika, julisti maan päällä Jumalan valtakunnan tuloa ja teki ihmetekoja. Häntä seurasi suuri joukko opetuslapsia, jotka tulivat kuulemaan ja näkemään sen, miten Jumalan valtakunta oli läsnä olevaa todellisuutta Jeesuksen sanoissa ja teoissa. Näiden opetuslastensa joukosta Jeesus valitsi itselleen 12 apostolia. Tällä tavoin Kristus loi ytimen uudelle tai todelliselle Israelin kansalle.³ Taustalla vaikutti se, että vanhan liiton ajan Israelin kansa koostui 12 heimosta. Julkisen toimintansa aikana Jeesus antoi apostoleilleen rohkeuden julistaa Jumalan sanaa, voiman parantaa sairaita sekä vallan ajaa saastaisia henkiä ulos ihmisistä. Kun Kristus oli kuollut ristillä ja ylösnoussut kolmantena päivänä kuolleista (1. Kor. 15:3–4), Hän näyttäytyi sen jälkeen apostoli Pietarille⁴ ja sitten ”niille kahdelletoista”⁵ (1. Kor. 15:5). Pääsiäisen tapahtumien jälkeen Jeesus näyttäytyi apostoleilleen vielä 40 päivän ajan, vahvistaen heidän uskonsa ja puhuen heille Jumalan valtakunnasta. Kun aika oli täysi, Jeesus astui ylös taivaaseen Isän Jumalan luokse. Kuitenkin Hän oli ennen tätä antanut opetuslapsilleen lupauksen Pyhän Hengen tulemisesta. Tämä lupaus kävi toteen 10 päivää myöhemmin helluntaipäivänä, jolloin Pyhä Henki vuodatettiin opetuslapsiin ja kristillinen seurakunta sai syntynsä. Jeesus oli puhunut apostoleilleen paljon Jumalan Hengestä ja kaikesta siitä, mitä Henki saisi aikaan opetuslapsissa. Jeesus oli opettanut Hengestä näin sanoen:

”Puolustaja, Pyhä Henki, jonka Isä on lähettävä minun nimessäni, opettaa teille kaikkea ja muistuttaa teille kaikesta, mitä minä olen sanonut teille.” (Joh. 14:26)

”Kun Puolustaja tulee, jonka minä lähetän teille Isän luota, totuuden Henki, joka lähtee Isän luota, hän on todistava minusta. Myös te todistatte, sillä te olette alusta asti olleet kanssani.” (Joh. 15:26–27)

”Kun hän, totuuden Henki, tulee, hän johtaa teidät kaikkeen totuuteen. Mitä hän puhuu, ei ole hänestä itsestään, vaan minkä hän kuulee, sen hän puhuu, ja tulevat hän julistaa teille.” (Joh. 16:13)

Tässä vaiheessa on hyvä palauttaa mieleen, että Pyhä Henki on profetian Henki. Vanhan liiton ajan profeetat puhuivat Jumalan sanaa Pyhän Hengen inspiroimina. Jeesus lupasi apostoleilleen, että Jumala antaisi heille taivaasta saman Hengen, joka oli aikaisemmin vaikuttanut profeetoissa. Siksi uuden liiton ajan apostoleilla oli myös sama tehtävä kuin vanhan liiton ajan profeetoilla: Mennä Israelin kansan luo ja julistaa heille Jumalan sanaa. Kuitenkin tämä julistamistehtävä ei rajoittunut pelkästään etnisen Israelin piiriin. Jeesus oli näet antanut apostoleilleen tehtävän julistaa Jumalan sanaa eli evankeliumia kaikille maailman kansoille, kuten Hän sanoo kuuluisassa lähetyskäskyssään (Matt. 28:18–20). Helluntaina vuodatettu Pyhä Henki kutsui apostolit profeetalliseen tehtävään.

Apostolit julistivat Pyhässä Hengessä arvovaltaisia Jumalan sanoja. Näin oli puhutun sanan lisäksi myös apostolisen kirjoitetun sanan kohdalla. Apostoli Paavali sanoo eräässä kirjeessään näin:

”Jos joku luulee olevansa profeetta tai hengellinen, niin tietäköön, että se, mitä teille kirjoitan, on Herran käsky. Jos joku ei tätä tunnusta, häntä ei tunnusteta.” (1. Kor. 14:37–38)

Jerusaleminkin alkuseurakunta edusti yksimielisesti sitä näkemystä Raamatusta, joka Jeesuksella oli. Tätä näkemystä olemme tarkastelleet edellä ja tulleet sen myötä siihen tulokseen, että Jeesukselle

³ Blomberg 2000, 69.

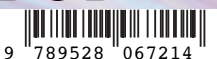
⁴ Aramean kielellä *Keefas*.

⁵ Vaikka tässä puhutaan kahdestatoista apostolista, ylösnousseen Kristuksen ilmestyessä heitä oli 11, koska Jeesuksen kavaltanut Juudas Iskariot oli siinä vaiheessa tehnyt itsemurhan. Mattias sai myöhemmin Juudaksen apostolinviran.

*Mikä on Jumalan sana?
Millainen on Jumalan sana?
Miten Jumalan sanaa voidaan ymmärtää?
Mitä on Jumalan sanan tulkinta?*

*Nämä kysymykset saavat vastauksensa tässä tutkielmassa,
jossa käsitellään kattavasti ja seikkaperäisesti Jumalan
sanaa.*

BoD

9 789528 067214